

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PASTORÁLNÍ A SPIRITUÁLNÍ TEOLOGIE

Veronika Lojdová

„Slovo“ a duchovní formace

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Obor: Humanitní studia

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedené prameny a literaturu.

Souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce.

V Olomouci dne 16. listopadu 2011

Děkuji Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D., za odborné vedení práce, věcné připomínky a mnoho cenných rad a podnětů.

Děkuji svým rodičům za jejich podporu při mém studiu.

Děkuji svému manželovi Josefovi za jeho podporu a shovívavost.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	5
1 SLOVO BOŽÍ A SLOVO ČLOVĚKA.....	7
1.1 Slovo v Písmu.....	7
1.2 Slovo ve zkušenosti církve.....	9
1.3 Nesnáze různých slov.....	14
1.4 Inkarnace.....	15
2 SDÍLENÍ SLOV.....	18
2.1 Psychologické předpoklady.....	18
2.2 Karikatury duchovního života.....	22
2.3 Důvěra v Boží a lidské slovo.....	24
ZÁVĚR.....	27
SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ.....	29
ANOTACE.....	31

ÚVOD

V této práci se pokusíme propojit poznatky nabyté při studiu bohemistiky a teologie. Proto by se měly objevit informace z obou oborů. Chybět by neměl lingvistický ani teologický pohled na slovo, struktura komunikace či reflexe o významu slova pro duchovní život. Protože se pohybujeme spíše na poli teologie, nemůže být opomenuto vtělené Slovo, jakožto druhá Božská osoba.

Klíčovými tématy budou *slovo, komunikace a duchovní život*. Na slovo budeme nahlížet jako na prostředek komunikace, jako na nástroj dorozumívání, ale i z hlediska psychologického a teologického. Téma duchovního života se bude prolínat celou prací ruku v ruce s tématem slova, neboť nás bude zajímat především význam s/Slova pro duchovní život.

První kapitola je nazvaná *Slovo Boží a slovo člověka*. Její první podkapitola (*Slovo v Písmu*) bude malým exkurzem do oblasti biblistiky. Zdrojem a inspirací nám v tomto případě budou především biblické slovníky. Tato kapitola se z pochopitelných důvodů bude nejvíce zabývat Božím slovem. Jednak slovem, kterým k nám Bůh promlouvá (dotkneme se tzv. biblické inspirace, kterou rozpracujeme v kapitole 2.3 *Důvěra v Boží a lidské slovo*), jednak vtěleným Slovem, tedy osobou Ježíše Krista (která nás bude provázet celou prací). Druhá podkapitola (*Slovo ve zkušenosti církve*) se bude týkat slova v církvi. Zmíníme se o úloze církve šířit Slovo Páně (zdrojem nám v tomto případě bude především Věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum*), a přiblížíme dva pohledy dvou světců na slovo, a sice filozofický pohled svatého Augustina a pastorační pohled svatého Františka Saleského. Již u svatého Františka se dotkneme problematiky provinění se proti slovu, kterou ve třetí podkapitole (*Nesnáze různých slov*) ještě doplníme a rozšíříme o pohled spirituální (dorůstání do slov) a lingvistický (nauka o tzv. performativech). První oddíl zakončíme podkapitolou o *inkarnaci*. Nepůjde přitom o událost vtělení Slova na počátku našeho letopočtu, ale spíše o vtělování Slova do naší každodenní situace.

Druhá kapitola bude nazvána *Sdílení slov* a bude rozdělena do tří podkapitol. V té první (*Psychologické předpoklady*) se budeme věnovat řeči a komunikaci obecně, jak

ji popisují jednotlivé komunikační příručky. Pozornost bude věnována i „uchu“. V podstatě půjde o interpretaci článku Raymunda Schwagera uveřejněného v druhém díle *Miscellaneí jesuitica*. Další a předposlední podkapitola (*Karikatury duchovního života*) se bude věnovat duchovnímu životu a některým jeho karikaturám. Na dvou herezích z období patristiky se pokusíme ukázat jejich nebezpečí, které představují pro duchovní život i v dnešní době. Závěrečná podkapitola (*Důvěra v Boží a lidské slovo*) bude obsahovat kromě dokončení úvahy o biblické inspiraci ještě odpověď na otázku *co vše nám může Boží slovo dát, proč je pro náš duchovní život důležité a proč bychom ho měli číst*.

V této práci budeme uvádět citace z Bible podle Českého ekumenického překladu¹ obsaženého v programu *Theophilos™ for Windows 9x/NT/2000/XP Version 3.1.6*. Taktéž zkratky biblických knih budeme používat dle ČEP s výjimkou odkazů obsažených v citacích. V těchto případech budeme zcela respektovat podobu citovaného textu včetně těchto odkazů.

Informační zdroje budeme citovat podle České technické normy ČSN ISO 690 vydané v roce 2011. Při citování budeme používat metodu „odkaz v textu“. V případě opětovného citování téhož dokumentu budeme uvádět v první poznámce vždy úplný bibliografický odkaz, následující odkazu budeme uvádět ve zkrácené formě. V případě citování ze stejného zdroje bezprostředně po sobě nám postačí slůvko *tamtéž*.

---

1 Dále jen ČEP.

1 SLOVO BOŽÍ A SLOVO ČLOVĚKA

1.1 Slovo v Písmu

„Slovo dává pojmu, představě, myšlence „šat“.“² Nejen v semitském myšlení znamená více než pouhou řeč. Slovo má moc, může být tvůrčím, je samou událostí. Důkazem může být prokletí či požehnání, které působí po generace. Nebo i víra v kouzelnou moc slova, kterou známe z pohádek, ale ve kterou naši předkové věřili. August Brunner naznačuje, že víra v kouzelnou moc slova může souviset s tím, že je slovo svou podstatou nějak tajemně spojeno s věcí, na kterou odkazuje.³ Vyřčení takového slova bylo spojeno s jistou zodpovědností. To ovšem platí i nadále a ne jen o „magických slovech“, nýbrž o každém slovu, které vyslovujeme. „Pravím vám, že z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu.“ (Mt 12,36) Může nám připadat, že vyslovené slovo hned zmizí, jakoby ani nebylo. Víme ale, že opak je skutečností. Slova často tvoří dějiny.

Pokud má moc slovo člověka, co teprve slovo Boží. Boží slovo je tak mocné, že tvoří. Bůh stvořil svět slovem (řekl), skrze Slovo⁴. „Bůh řekl, a stalo se tak“ (Srov. Gn 1,6–15) Slovo Boží má energii, je samo živé, neboť pochází ze zdroje všeho, a proto má moc oživovat. Bůh stvořil vše slovy. Evangelista Jan začíná své evangelium slovy, ve kterých slyšíme ozvěnu první kapitoly Geneze.⁵ Slovo, skrze které Bůh stvořil svět, se stalo tělem. Bůh „suveréně projevil svou lásku a vyslal Slovo, aby „přebývalo mezi námi“ (J 1,14)“.⁶ Tajemství stvoření světa skrze Slovo, které se stalo tělem, se odhaluje i v listu Kolosanům⁷. Autoři obou novozákoních knih vyjadřují skutečnost, že Ježíš je vtělené Slovo, skrze které byl stvořen svět. Ježíš není pouhým prorokem, ačkoli prorokoval, není pouhým učitelem Zákona, ačkoli učil. Ježíš mluvil

2 STUBHANN, Matthias (ed.) Encyklopedie Bible. M – Ž. Bratislava: Gemini, 1992, s. 585. ISBN 80-85265-32-X.

3 BRUNNER, August. *Řeč jako počáteční východisko teorie poznání*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 17. ISBN 80-7189-027-7.

4 „neboť v něm bylo stvořeno všechno na nebi i na zemi – svět viditelný i neviditelný; jak nebeské trůny, tak i panstva, vlády a mocnosti – a všechno je stvořeno skrze něho a pro něho“ (Ko 1,16).

5 „Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo byl Bůh. ... Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. ... A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.“ (J 1,1n).

6 ALLMEN, Jean Jacques von a kol. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987, s. 236.

7 Srov. ref. 4.

jako ten, kdo má moc (srov. Mk 1,22), uzdravoval, vyháněl demony, odpouštěl hříchy. K Ježíšovi už se „nestalo slovo Hospodinovo“, neboť on sám je tím Slovem. (Srov. J 1,1n) „V NĚm se konečným způsobem toto Slovo projevuje ve stvoření, v dějinách i v dovršení spásy.“⁸

Bůh hovoří „v sobě“ a jeho slovo je tvůrčí, jeho slovo se stalo – „Logos“ – člověkem.⁹ Boží slovo je však také světlem, světlem, které dává směr našemu životu, světlem, které „osvětluje každého člověka“ (J 1,9), světlem, které je „cesta, pravda i život“ (J 14,6). Naší odpovědí má pak být poslušnost „ve víře, důvěře a následování“¹⁰. Bůh stvořil celý svět včetně člověka slovem. Člověk má jeho slovo přijmout, a to „s tichostí a poslušností, která se neprojevuje toliko vnějším nasloucháním nebo sebe oklamávajícím, pouze myšlenkovým souhlasem, nýbrž skutečným činěním, tj. životem ve shodě s milostí slova Božího.“¹¹

Starozákonní Bůh k člověku promlouvá. Tento Bůh je živý, osobní, poznání člověka o Bohu je ze zkušenosti. Tak i poznání člověka o jeho slovu je ze zkušenosti. Bůh mluví k lidem. Mluví k vyvoleným, svým prostředníkům a tím i ke všem lidem. Hospodinovými prostředníky v komunikaci s božím lidem jsou proroci. Bůh mluví k vyvoleným mužům a posílá je hlásat svoje Slovo. Není důležité, jak k nim mluví. Všichni proroci jsou si ale vědomi toho, že k nim promluvil Bůh.¹²

Ve Starém zákoně častokrát čteme „stalo se ke mně slovo Hospodinovo“¹³ Chce se tím říci, že slovo, které proroci přináší, je od Hospodina. „Celá kniha je zachyceným slovem Božím.“¹⁴ Slovo, které proroci takto dostali, které se jich zmocnilo, není určeno pouze pro ně, ale pro celý Izrael, není záležitostí pouze několika vyvolených, ale celého lidu. Sám Bůh se pak stará o své slovo i za cenu donucení (srov. Jon 1,1–3; 2,3–10), ale stará se i o své vyvolené, poněvadž hlásání Božího slova může být spojeno s úskalími, jak to vidíme u Eliáše (srov. 1Kr 19,2nn).

---

8 LÉON-DUFOUR, Xavier. a kol. *Slovník biblické teologie*. Praha: Academia, 2003, s. 440. ISBN 80-200-1127-7.

9 Srov. STUBHANN (1992, s. 585).

10 *Tamtéž*, s. 585.

11 NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Sv. 2 R–Ž. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992, s. 907. ISBN 80-7017-528-1. Podobně Jk 1,18–27.

12 Srov. LÉON-DUFOUR (2003, s. 436).

13 V této podobě celkem 56 výskytů v Českém ekumenickém překladu podle programu Theophilos™ for Windows 9x/NT/2000/XP Version 3.1.6.

14 NOVOTNÝ (1992, s. 905).

Písmo svaté není jen lidským slovem. Bůh používá svatopisce jako svůj nástroj. Stalo se to, že autoři biblických knih byli inspirováni Duchem svatým.¹⁵ Při četbě Písma svatého nemůžeme tedy zůstat jen u lidských slov. Nemůžeme se zabývat pouze historickými událostmi a příběhy tehdejších lidí. Jde o to „hledat ve slovech Slovo“¹⁶ Duch svatý, který vedl ruce svatopisců, promlouvá k nám dnes, do naší přítomnosti, i když prostřednictvím minulosti.¹⁷

1.2 Slovo ve zkušenosti církve

„Bůh se ve své dobrotě a moudrosti rozhodl zjevit sebe samého a oznámit tajemství své vůle (srov. Ef 1,9): že lidé prostřednictvím Krista, vtěleného Slova, mají v Duchu svatém přístup k Otci a stávají se účastnými božské přirozenosti (srov. Ef 2,18; 2 Petr 1,4). Tímto zjevením oslovuje neviditelný Bůh (srov. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) ze své veliké lásky lidi jako přátele (srov. Ex 33,11; Jan 15,14–15) a stýká se s nimi (srov. Bar 3,38), aby je pozval a přijal do svého společenství. Toto zjevování se uskutečňuje činy i slovy, které navzájem vnitřně souvisí, takže skutky, které Bůh vykonal v dějinách spásy, ukazují a posilují nauku i skutečnosti vyjádřené slovy; slova pak hlásají tyto skutky a objasňují tajemství v nich obsažená. Avšak nejhlubší pravda, která se odhaluje tímto zjevením o Bohu i o spáse člověka, nám září v Kristu, který je prostředníkem i plností celého zjevení.“¹⁸

Bůh nám zjevuje svou lásku tím, že k nám promlouvá jako k přátelům. Zjevuje se nám skrze skutky i skrze slova. Sestupuje k nám, do našeho světa, přijímá naše lidské tělo, které takto povyšuje, a vydává se za nás. Vrací se zpět k Otci. Bůh sestoupil a ukázal nám cestu, abychom i my mohli vystoupit k Němu. Vše máme konat po vzoru Ježíše Krista, Syna Božího.

Kristus, jak věříme, vstal z mrtvých a vystoupil zpět k Otci. Seslal nám ale svého Ducha (srov. Sk 1,8) a stará se o nás. Svou církev si zamiloval a stará se o ni. (Srov. Ef 5,25–29) Kristus v církvi působí a vede ji. „Církev totiž během staletí stále

---

15 Srov. COL, Rudolf. *Biblická inspirace*. Přerov: Společenské podniky, 1939, s. 13.

16 BENEDIKT XVI. Boží slovo. *Světlo*. 2008,43, s. 10–11.

17 Viz kapitola 2.3.

18 DRUHÝ Vatikánský koncil. Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 2. ISBN 80-7192-438-5.

směřuje k plnosti Boží pravdy, dokud se na ní nenaplní Boží slova.“¹⁹ Výklad Božího slova je svěřen učitelenskému úřadu církve. „Tento učitelenský úřad však není nad Božím slovem, ale slouží mu tak, že učí jen to, co bylo předáno, neboť z Božího příkazu a za pomoci Ducha svatého Boží slovo zbožně slyší, svědomitě střeží a věrně vykládá a z tohoto jediného pokladu víry čerpá všecko, co předkládá k věření jako zjevení od Boha.“²⁰ Cíkev při liturgii dává věřícím pokrm – tělo a krev Ježíše Krista a slovo Boží. V Písmu čteme, „že člověk nežije pouze chlebem, ale že člověk žije vším, co vychází z Hospodinových úst.“ (Dt 8,3) Tak jako Bůh kdysi vedl ruce a myslí svatopisců, aby zaznamenali, co chtěl, aby bylo napsáno²¹, tak vede svou církev, aby se jeho slovo šířilo dál a naplnilo srdce dalších lidí. „Jako z vytrvalé účasti na eucharistickém tajemství vzrůstá život církve, tak smíme doufat v nový podnět pro duchovní život ze zvýšené úcty k Božímu slovu, které ‚trvá na věky‘ (Iz 40,8; srov. 1 Petr 1,23–25).“²²

Písmem svatým se zabývalo mnoho filosofů, teologů i jiných znalců, a to z mnoha úhlů pohledu. Bylo zkoumáno jednak jako text básnický, historický, teologický, mravoučný apod. Zkoumání Písma svatého tedy nemusí být nutně „teologické“. Podobně ani teologické zkoumání nebo spíše zkoumání teologů se nemusí týkat pouze slova Božího. Svatý Augustin a svatý František Saleský se oba zabývali slovem Božím i lidským slovem. První z pozice filosofa toužícího po poznání, druhý z pozice duchovního vůdce hledajícího návod k správnému prožití duchovního života.

Svatý Augustin

Svatý Augustin byl mimo jiné vynikající rétor a učitel rétoriky, měl tedy cit pro jazyk. Základem rétoriky byla znalost klasických děl antické literatury. Znalost těchto děl však nebyla jen záležitostí rétoriky, ale byla „klíčem k pochopení světa“²³, a krása jejího jazyka stvrzovala její pravdu²⁴. Postupem času, jak Augustin obracel svou pozornost k jiným než antickým zdrojům, měnil se přirozeně jeho pohled i na

---

19 *Tamtéž*, 8.

20 *Tamtéž*, 10.

21 Srov. *Tamtéž*, 11.

22 *Tamtéž*, 26.

23 NEUMANN, Uwe. *Augustin*. Praha: Volvox Globator, 1999, s. 85. ISBN 80-7207-288-9.

24 Srov. *tamtéž*.

jazyk. Své úvahy o tomto problému vyjádřil zejména v dialogu *O učiteli (De magistro)*. Tento spis nebýval příliš oblíbený, příliš často vykládaný. Pokud ano, tak z hlediska teorie řeči jako systému znaků. Augustin se věnuje otázce funkce jazyka (rozeznává dvě – učit a učit se) a vztahu jazyka a pravdy. Slovo je znakem, který odkazuje k určité věci. Podle Augustina musíme znát věc, ke které slovo odkazuje, abychom mu rozuměli. Pouze prostřednictvím slov se tedy nelze něčemu naučit. Slyšíme-li nějaké slovo poprvé, je to pouze zvuk. Setkáme-li se později s věcí, ke které odkazuje, pochopíme, že co ono slovo znamená. „Skrze slova se tedy učíme jenom slovům.“²⁵ Poznávat věci tedy nemáme skrze slova, jména, ale skrze věci samotné.

Slova ale nejsou bezcenná. Naopak, jsou pro lidi „nenahraditelná, aby se mohli k pravdě přiblížit“.²⁶ Celou pravdu pak člověku pomáhá poznat tzv. vnitřní slovo a vnitřní učitel – Ježíš Kristus. „Učí nás onen, jehož se ptáme, o němž se říká, že přebývá v nitru člověka, tedy Kristus, to jest nezměnitelná a věčná moudrost Boha.“²⁷ Právě v tomto spíše tkví poselství svatého Augustina v tomto spise. Pro svatého Augustina nebyl znak potřebný pouze pro komunikaci s lidmi, ale i pro komunikaci s Bohem.²⁸ „Bůh učitel v nás přebývá a způsobuje, že chápeme pravdu. Obrátíme-li se do sebe, můžeme s ním rozmlouvat. Učení je tedy jakýmsi vnitřním dialogem.“²⁹

Bez vnitřního slova je vlastně lidské slovo „bezmocné“. Zmatení jazyků, mnohojazyčnost, byla trestem za lidskou pýchu, jak to vidíme v příběhu o stavbě Babylonské věže. Vidíme tu tedy jistou spojitost jazyka s hříchem. Augustin ke konci svého života upravoval a komentoval svá dřívější díla, neboť jak sám říkal: „Kde je mnoho slov, neobejde se to bez hříchu.“³⁰

---

25 AUGUSTINUS, Aurelius. *De magistro*. 11, 36. Cit. z NEUMANN (1999, s. 86).

26 NEUMANN (1999, s. 87).

27 AUGUSTINUS, Aurelius. *De magistro*. 11, 38. Cit. z Neumann (1999, s. 87).

28 Srov. KURZOVÁ, Helena a kol. *Latinitatis christianae fundamenta. Díl II*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2000, s. 174. ISBN 80-7040-448-5.

29 *Tamtéž*.

30 FELDMANN, Christian. *Tiší buřiči Boží*. Signum Unitatis, 1991, s. 53.

Svatý František Saleský aneb „...u mluvení se nehledí na množství, ale na jakost.“³¹

Svatý František Saleský je od roku 1923 patronem novinářů a spisovatelů. Stalo se tak především díky tomu, že jako první použil jedno z dnes nejvíce užívaných masmédií, a sice letáky. Svátý František je použil k předávání víry a objasňování konfliktů mezi katolíky a kalvinisty. Lidé, kteří před ním zavírali dveře, mu potom naslouchali a Františkovi se tak podařilo urovnat spor i pomocí těchto „letáků“.

V této kapitole se chceme věnovat dílu *Úvod do zbožného života*, respektive kapitolám, ve kterých svatý František varuje před špatným mluvením a naopak ke správnému nabádá.

„Podle našich slov, se pozná stav naší duše“.³² František nabádá Filoteu, které je adresována celá kniha, k tomu, aby svými ústy chválila Boha. Aby o Bohu mluvila s dalšími lidmi a vždy měla na paměti o kom mluví a co mluví. Její slova by měla být jako med, který bude sladkým pro ni i pro její posluchače. Dávat pozor bychom si podle Františka měli na nepočestná slova. I když to nemusíme zrovna nepočestně myslet, nikdy nemůžeme vědět, co tato slova způsobí v srdci člověka, který je uslyší. Svátý Pavel k tomu říká: „O smilstvu, jakékoliv nezřízenosti nebo chamtivosti ať se mezi vámi ani nemluví, jak se sluší na ty, kdo patří Bohu.“ (Ef 5,3) František takováto slova nazývá jedem, který proniká do srdce člověka. „Jed proti srdci vchází uchem.“³³ A protože, jak nás poučuje evangelista Matouš, „čím srdce přetéká, to ústa mluví“ (Mt 12,34), měli bychom se mít na pozoru před společností, v jaké se nacházíme, před tím, co posloucháme, jednoduše „co si pouštíme do uší“.

Další provinění „proti slovu“ vidí svatý František v posměvačství. Neboť, jak správně podotýká, „při ostatních urážkách totiž zůstává jakás-takás úcta k uraženému člověku, kdežto tato znamená pohrdání a snižování“.³⁴ Tímto ovšem František nekončí. Velice varuje před „opovázlivým posuzováním“. Ať už by příčinou měla být zatvrzelost, či pýcha, nebo dokonce vlastní potěšení. Lék vidí v křesťanské lásce,

---

31 SALESKÝ, František. *Úvod do zbožného života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 181. ISBN 80-7192-686-8.

32 *Tamtéž*, s. 168.

33 *Tamtéž*, s. 169.

34 *Tamtéž*, s. 170.

kteřá se nepotkává s nepravostí, se zlem, ale odvrací se od něj.³⁵ Soudit totiž nepřísluší nám, ale Bohu. „Nevyslovujte proto soudy předčasně, dokud Pán nepřijde. On vynese na světlo to, co je skryto ve tmě, a zjeví záměry srdcí; tehdy se člověku dostane chvály od Boha.“ (1K 4,5) Soudit můžeme a také bychom měli jen sami sebe – „Kdybychom soudili sami sebe, nebyli bychom souzeni.“(1K 11,31)

Ublížit slovem, a to je nám všem možná nejbližší a nejvíce známé, můžeme také pomluvou. Svatý František vidí pomluvu jako smrt našeho společenského života.³⁶ Upozorňuje na to, že pomluvou neublížíme jen tomu, koho pomlouváme, nýbrž i tomu, komu pomluvu říkáme, kdo jí naslouchá. Ten má podle svatého Bernarda v sobě ďábla stejně jako ten, kdo pomlouvá.³⁷ Opět se tu dostáváme k tomu, že slovo může být pro duši jedem. Nepomlouvat ovšem neznamená o špatných činech mlčet (a tím s nimi souhlasit), nebo se je snažit omlouvat nějakou dobrou vlastností v přílišné míře. Je třeba je odsoudit a vzít si z nich poučení, nebo jimi někoho poučit. A to je jedna z podmínek takového odsouzení. Totiž, že to musí být někomu prospěšné, ať už tomu, kdo se špatně zachoval, nebo tomu, koho tím chceme poučit. Toto ale může dělat člověk, který je k tomu oprávněn, který k tomu má potřebné společenské postavení a zkušenosti.³⁸

Svatý František nám tedy nejprve říká, jak mluvit nemáme a čeho se máme vyvarovat. V poslední kapitole o mluvení nám naopak říká, jak mluvit máme. Naše řeč by podle Františka měla být především pravdivá. To znamená „laskavá, otevřená, upřímná, bez vytáček, nehledaná a opravdová“; bez přetvářek, obojakosti a kliček.³⁹ Nikdy nemáme vědomě lhát. Pravdu zaobalit můžeme jen tehdy, když to „vyžaduje Boží sláva nebo služba Bohu“⁴⁰.

---

35 Srov. SALESKÝ (2003, s. 171n).

36 Podle svatého Františka máme celkem tři životy. „Duchovní spočívající v Boží milosti, tělesný, spočívající v duši, a občanský, který je dán osobní pověstí“. SALESKÝ (2003, s. 176).

37 Srov. SALESKÝ (2003, s. 176.)

38 Srov. *tamtéž*, s. 179.

39 *Tamtéž*, s. 180.

40 *Tamtéž*, s. 181.

1.3 Nesnáze různých slov

Již v předchozí kapitole jsme mluvili o špatném užívání slov, o provinění se vůči slovu, jak ho viděl svatý František Saleský. Nyní k tomu přidáváme další příspěvek. Slovy totiž můžeme ublížit, provinit se proti slovu, proti jeho významu. Podle *Slovníku biblické teologie* jde v tomto provinění se především o – mluvky, kteří se utápí v nerozumnosti a v prostořekosti; dále jde o hlupáky, které každý pozná podle nesouvislé řeči; falešné přitele, kteří nabízejí jen „slova do větru“. Daleko horší je řeč zlého člověka, který strojí vražedné úklady. Mojžíš a Sirachovec varují před rouháními, křivými přísahami a nemravnými řečmi. (Srov. Ex 20,7; Nm 30,3; Dt 23,22; Sír 23,7–11) Stejně tak špatná je víra v přílišnou moc, magii slova.⁴¹

Nemusíme ale být přímo vyznavači nějaké magie, abychom se „proti slovu“ provinili. Tolik slov dnes užíváme tak běžně a přitom ani neznáme jejich původ. Nevíme jak vznikla, s čím původně souvisela. Známe jen jejich aktuální význam a někdy ani ten ne. Je potřeba k významu pronášených slov obrátit svou pozornost. Je třeba do jejich významu znovu dorůst. „Co to dá bloudivého putování, nežli někomu řeknu, bez drásavých sebekontrol a svazujícího pohlížení na pocity druhých: Miláčku.“⁴² Co vše musím prožít, abych mohl někomu skutečně a pravdivě vyznat lásku, abych mohl říci „Miluji tě“; abych mohl druhému opravdově říci „Odpouštím ti“.

Lidská řeč přeci není pouhým dorozumivacím zvukem. Slovy můžeme nejen konstatovat, popisovat nebo oznamovat, ale i vykonat nějaký čin. Výpovědní hodnota nemusí být nutně pravdivá nebo nepravdivá. Mluvíme zde o tzv. performativech, jak je pojmenoval John Austin ve své knize *Jak udělat něco slovy*. Austin poukazuje na fakt, že muž a žena při svatebním obřadu říkají své „ano“ a přitom nejde jen o vyjádření souhlasu, ale i o čin. Podobně u křtu, sázky apod.⁴³ Austin dojde nakonec k rozlišení lokučního, perlokučního a ilokučního aktu a následně ke klasifikaci výpovědí podle ilokuční platnosti. Nechceme se zde ale

---

41 Srov. LÉON-DUFOUR (2003, s. 440n).

42 JEMELKA, J. – ALTRICHTER, M. *Povstávání doteku ; Uchopen v skrytu*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 12. ISBN 978-80-7412-012-1.

43 Srov. AUSTIN, John. *Jak udělat něco slovy*. Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2000, s. 22n. ISBN 80-7007-133-8

věnovat těmto lingvistickým záležitostem, pouze poukazujeme na to, že vyřčení slov je doprovázeno zodpovědeností mluvčího.⁴⁴

1.4 Inkarnace

Slovo je nositelem významu pojmového nebo gramatického, případně pragmatického. Umožňuje tedy pojmenovávat, plnit vnitrojazykové funkce, vyjadřovat postoje mluvčího.⁴⁵ Slovo „strom“ například pojmenovává skutečnost, která se vyskytuje v našem světě, v reálném prostoru a čase. Taková ale nejsou všechna slova. Například slovo „Bůh“, které je v našem jazyce přítomné, neodkazuje k nějaké takové podobné skutečnosti. Přesto je v jazyce přítomné, a to již odedávna. Slovo „Bůh“ k nám „přichází v dějinách jazyka“⁴⁶ Toto slovo je tak silné, že nutí člověka zaujmout k němu postoj.

Na počátku řekl Bůh člověku slovo, oslovil člověka. „Nebyl to však rozkaz, ale oslovení přítele, nebyl to jenom logos, ale dialogos, začátek rozhovoru.“⁴⁷ Bůh Adama oslovil a ten mu odpovídal – začal se božsko-lidský dialog.⁴⁸ Přijetí Božího Slova se naplno děje v Marii. Skrze ni přišlo Slovo na svět, stalo se tělem.

„Na počátku bylo Slovo. Na počátku nebe promluvílo. Skutečnost se rodí ze Slova. Všechno bylo stvořeno Slovem a Slovu všechno slouží.“⁴⁹ Papež Benedikt XVI. tímto sděluje, že „všechno je stvořeno proto, aby vytvořilo místo pro setkání mezi Bohem a tvorem, místo, kde tvor odpovídá na Boží lásku, místo na kterém se odehrává příběh lásky mezi Bohem a tvorem“⁵⁰. Žít duchovní život, znamená žít podle Ducha. Dá se říct, že to znamená „propojit náš vlastní životní příběh

---

44 Obrazně to vyjadřuje příběh o pomlouvačné ženě. Když se tato žena zpovídala knězi z pomlouvání, kněz ji poslal rozsypat pytel peří. Když se vrátila, poslal ji to peří posbírat. Jenže to už bylo dávno rozfoukané a nebylo tedy možné ho posbírat. Kněz pak ženě vysvětlil, že s pomluvami se to má stejně jako s tím peřím.

45 Srov. KOL. AUTORŮ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 424. ISBN 80-7106-484-X.

46 RAHNER, Karl. *Základy křesťanské víry*. Svitavy: Trinitas, 2002, s. 91. ISBN 80-86036-38-3.

47 ŠPIDLÍK, Tomáš. *Slovo a obraz*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1995, s. 63.

48 Srov. *tamtéž*, s. 25.

49 BENEDIKT XVI. Boží slovo. *Světlo*. 2008,43, s. 10–11.

50 *Tamtéž*.

s příběhem Božím“.⁵¹ S příběhem, ve kterém se Bůh se svou láskou sklání k lidem. Sestupuje k nim, posílá jim své Slovo ztělesněné v Ježíši Kristu.

Bůh promlouvá k lidem a posílá jim své slovo (srov. Ž 107,19–20; Iz 9,7–8), posílá jim svého ducha již ve Starém zákoně (srov. Gn 2,7; Ž 104,29–30) a událostí vtělení Slova pak v Novém zákoně. Bůh k nám sestupuje a projevuje nám tak svou lásku. Nelze snad myslet nic jiného jako pohnutku k tomuto jednání tak velkého Boha. Boha absolutního, jediného a mocného, transcendentálního. „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (J 3,16)

Kristus se vtělil do lidského stavu poškozeného hříchem, aby se lidstvo mohlo navrátit do původního stavu, zpět k Bohu Otci. Kristus přijal hříšné lidské tělo, ačkoli sám hříšný nebyl. (Srov. Žd 4,15) I dnes Kristus přichází do naší situace, do takové jaká zrovna je. Do našich slov a činů a tím je proměňuje. „Kristus přichází jako inkarnující se: do takového stavu, v jakém zrovna jsme. ... Stáváme se vlastně sami sebou v konkrétní situaci reálného příchodu Krista do nás, abychom potvrdzovali svým svobodným snažením Jeho (a tím sebe sama) uvnitř nás.“⁵² „Pokud jsem člověk, Bůh žije můj život. *Bůh se inkarnuje* a je ve mně.“⁵³ Z dialektického rozlišení duše-tělo vstupujeme do trichotomie duše-tělo-Duch. Duch, který do nás vstupuje, usmířuje všechny protiklady. Duch v nás nás přivádí k Bohu. Naše „duševnost přerůstá v „duchovnost““⁵⁴. Kdo usiluje o duchovní život, usiluje o to být duchovní člověk. To znamená být těsně spjat s Duchem, s Bohem⁵⁵. V plné míře to bude možné až v Boží přítomnosti, v „Nebeském Jeruzalémě“. Ale již teď se nás Duch zmocňuje a vede nás ke Kristu.

Propojit svůj život s životem Kristovým, takto následovat Krista vyžaduje mnoho úsilí a bez pomoci toho člověk nebývá sám schopen. Člověk potřebuje duchovní vedení, duchovní formaci. Jednou z forem formace je formace prostřednictvím

---

51 NEUWEN, Henri J. M. *Nesobeckou cestou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 40. ISBN 978-80-7195-450-7.

52 ALTRICHTER, Michal. „*Duchovní*“ a „*duševní*“. *Příspěvek z pohledu teologie narativní*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 11n. ISBN 80-86715-02-7.

53 *Tamtéž*, s. 21.

54 *Tamtéž*, s. 17.

55 „Bůh je Duch a ti, kdo ho uctívají, mají tak činit v Duchu a v pravdě.“ J 4,24.

církve.⁵⁶ Události Kristova života se nám zjevují v liturgii. V liturgii v průběhu liturgického roku prožíváme události Kristova života, které nám církev takto zpřítomňuje. Církev je součástí Kristova života, Kristus je součástí života církve. A my „budeme schopni pravdivě rozpoznávat přítomnost Krista v našem osobním životě jedině tehdy, jestliže dokážeme pozorně vnímat jeho přítomnost v každodenním životě církve“.⁵⁷

Již v liturgii nasloucháme Božimu slovu. To ale nestačí. Boží slovo má být naším pokrmem. (Srov. Mt, 4,4; L 4,4) Formace Písmem vyžaduje, „abychom se Božím slovem sytili, přežvykovali ho a strávili, tedy aby se stalo naší skutečnou potravou“.⁵⁸ Nejde tedy jen o přemýšlení o slovech Písma, o příbězích, které tam čteme. „Čteme-li Písmo jako důvěrné Boží poselství určené nám osobně, dochází ke vtělení v konkrétní realitě našeho života.“⁵⁹ Při takové meditaci má růst naše důvěra v Boží slovo. Máme se čím dál víc nechat Božím slovem vést, dovolit, aby bylo základem našich skutků. „Skutečná meditace tedy znamená, že se v nás Slovo stává tělem.“⁶⁰

---

56 Srov. NEUWEN (2010, s. 40n).

57 *Tamtéž*, s. 42.

58 *Tamtéž*, s. 43.

59 *Tamtéž*.

60 *Tamtéž*, s. 44.

2 SDÍLENÍ SLOV

2.1 Psychologické předpoklady

„Řeč je fakt, jejž nelze rozumně popírat, který mimo to náleží k základním podmínkám lidského duševního života, který bez ní není možný. (...) že duševní život roste v řeči a s ní a že je trvale k ní připoután“⁶¹ Řečí se člověk mimo jiné odlišuje od ostatních živočichů, ať už samotnou řečí nebo tím, co můžeme nazvat „vnitřní řečí“, tedy myšlením. Výrazy jazyků starých kultur – řecké logos a hebrejské dabar – vyjadřují spojitost slova a rozumu / slova a obsahu poznání.⁶²

Řeč jako taková slouží k vyjadřování myšlenek, k dorozumívání, ke komunikaci. Nestačí, že někdo mluví. Důležité je, proč mluví a s tím souvisí i to, že mluví k někomu. K někomu, kdo naslouchá, kdo chápe. Mluvení je tedy ve své podstatě dialogické. Dialogickou povahu slova, řeči jsme naznačili již v první kapitole. Bůh oslovil člověka a ten jeho slovo přijal.

Řekli jsme, že řečí, tzv. vnitřní řečí, je i myšlení. V tomto případě mluví člověk sám k sobě. Také v případě monologu, zdá se, ono „ty“ chybí. Úlohu „ty“ však zastává samotné „já“, nebo nějaké představované „ty“. Mluvím sám k sobě, nebo „jakoby k tobě“.⁶³ „V mluvení, a tím v svém duševním životě je ‚já‘ vždy již ve spojení s ‚ty‘“. Mluvení sám se sebou je samozřejmě odlišné od mluvení s druhým. Především proto, že druhý přináší něco nového, neočekávaného. Komunikovat mohu přirozeně s tím, kdo mi rozumí a chápe mne. Kdo je schopen slyšet, co říkám, a naopak já jsem schopen slyšet, co říká druhý. Řeč má „sociální, interindividuální ráz“.⁶⁴

Komunikuji za účelem něco sdělit. Někomu něco sděluji, oba tak máme na té věci určitý podíl, účast. „Je to úcastenství ve vědomí o něčem.“ Ve sdělování něco dávám a druhý to přijímá. To je možné díky společné řeči. Řeč „je čímsi ‚mezi‘ mnou a

---

61 BRUNNER (1996, s. 10n).

62 Srov. *tamtéž*, s. 11n.

63 Představme si například monolog na jevišti v divadelní hře.

64 BRUNNER (1996, s. 25n).

ostatními“.⁶⁵ Tedy ne pouze mezi mnou a jedním „ty“, ale mezi mnohými „ty“, mezi jedincem a společností.

Verbální komunikace je základní, ne však jedinou formou komunikace.⁶⁶ U němých lidí například nahrazuje klasickou řeč, řeč znaková. V platnosti zůstává to, že „komunikace je přenos informací (sdělování obsahu lidského vědomí jiným lidem).“⁶⁷

Dorozumívání lidí je jednoznačně proces, který má své trvalé prostředky a pravidla. Tyto označujeme jako jazyk, přesněji přirozený jazyk.⁶⁸ Komunikace jako taková je součástí „sociální skutečnosti, souboru sociálních procesů, které v dané společnosti probíhají“.⁶⁹ V takovéto společenské situaci existuje řada faktorů, které komunikaci ovlivňují a motivují. Patří sem například počet účastníků, jejich pohlaví, věk, sociální zařazení, doba trvání komunikace a další. Kořeňský a kol. nazývají tuto část reálné sociální skutečnosti *komunikační situací*. Celý průběh komunikace v konkrétní komunikační situaci se pak nazývá *komunikační událost*.⁷⁰ Strukturu komunikační události můžeme rozdělit na dílčí složky. Jednou z nich je i složka sociálně psychologická. „V jejím centru stojí se svými vlastnostmi, vztahy, společenskými pozicemi, zájmy atd. osoby, které se aktivně nebo aspoň pasivně účastní komunikace.“⁷¹ Jsou to tzv. komunikanti. Komunikanti musí být ke komunikace kompetentní, tzn. znají kód (např. jazyk), komunikační a sociální normy a soubor dalších společných znalostí, který nazýváme „společným zkušenostním komplexem“.⁷² Komunikanti mají i určitý cíl, záměr jakého chtějí v komunikaci dosáhnout. K tomu používají komunikační strategie, díky kterým dosáhnou komunikačního efektu.⁷³ Ke komunikační události patří ještě její tematicko-obsahová struktura, kam patří např. téma, věcný obsah komunikace atd.; objektová struktura –

---

65 *Tamtéž*, s. 36n.

66 Existuje i nonverbální komunikace, kam patří gesta, mimika, držení těla a další.

67 ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2., přeprac. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2000, s. 17. ISBN 80-85866-57-9.

68 Termín *přirozený jazyk* je přesnější, protože se čím dál častěji termín *jazyk* používá i pro jiné dorozumívací prostředky mezi lidmi, ve výpočetní technice apod. Srov. KOŘEŇSKÝ, Jan a kol. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. 3. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta, 1999, s. 5. ISBN 80-7040-363-2.

69 *Tamtéž*, s. 19.

70 Srov. *tamtéž*, s. 21.

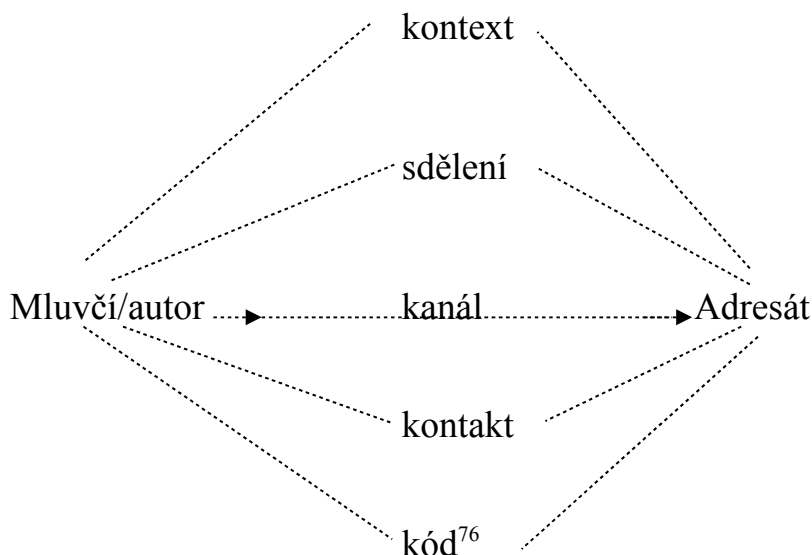
71 *Tamtéž*, s. 22.

72 Struktura komunikační kompetence. *Tamtéž*, s. 27.

73 Pragmatická struktura komunikační události. *Tamtéž*, s. 30n.

víceméně komunikační kanál; struktura textu⁷⁴; struktura segmentace textu a struktura výrazově formačních prostředků textu.⁷⁵

Pro komunikaci jsou tedy potřeba ti, kdo komunikují – komunikanti (jak autor, tak adresát), dále komunikační kanál, sdělení, kontext a samozřejmě komunikační kód – v našem případě jazyk. Někdo tedy sděluje někomu něco a sděluje to nějak a v nějakém prostředí. Graficky toto znázorňuje následující graf.

Ke komunikace však řeč nestačí. Je potřeba také ucho, slyšení. Nejde však o pouhé pasivní přijímání signálu. Posluchač slyšené zpracovává, kontroluje, vytváří zpětnou vazbu. O velkém významu ucha v lidském životě svědčí, kromě jeho schopnosti přijímat akustický signál, i jeho funkce rozpoznávat rovnováhu, či funkce sebekontroly. Podle studie Alfreda Tomatise spolu velmi souvisí slyšení a mluvení. Pokud totiž i tomu nejlepšímu řečníkovi nepřírozeně zamezíte slyšení, z jeho řeči se vytratí jinak vždy přítomná jistota.⁷⁷ Zajímavý je i výsledek jeho dalšího experimentu. Pomocí „elektrického ucha“, které měnilo slyšený hlas mluvčího, mluvčí se tedy slyšel jinak, lépe, dokázal léčit nejen nemoci sluchové, ale i psychické

74 Textem se nemyslí jen psaný text, nýbrž i mluvené slovo.

75 Srov. KOŘEŇSKÝ (1999, s. 34–59).

76 Schéma komunikační situace. Srov. ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská Imaginace, 1994, s. 16. ISBN 80-7110-149-4.

77 Srov. SCHWAGER, R. Posluchač slova. In: ALTRICHTER, M. (ed.) *Od události k ideji. Miscellanea jesuitica II*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, s. 373. ISBN 978-80-7412-031-2.

a jiné zdravotní. To pro něj bylo potvrzením, že jeho teorie o uchu je pravdivá.⁷⁸ Učit se správně slyšet, by se ale podle Tomatis nemělo učit jen ucho nemocné, nýbrž každé. Tomatis rozlišuje „slyšet“ a „naslouchat“. A pouze člověk, který se naučí naslouchat, naučí se slyšet své slyšení, „smí důvěřovat, že je s to, slovo, které má být vnímáno, rozlišovat od svých vlastních přizemních žádostí, které ho snadnou klamou. Stane se zcela ‚posluchačem Slova‘, jak jej popsal Karel Rahner“.⁷⁹ Rahner touto definicí člověka míní, „že člověk je na základě své duchovní struktury otevřen vůči absolutnu ... je také zásadně schopen přijímat ‚z absolutna poselství““.⁸⁰ A protože Bůh opravdu promluvil a ve Slovu se nám zjevil, vystihuje podle Rahnera „posluchač slova“ nejen formální postatu člověka, ale i cestu k jeho „existenciální realizaci života“.⁸¹

Proces slyšení je zahájen již v mateřském lůně. Plod uvnitř matky je cca od čtvrtého měsíce schopen vnímat zvuky, respektive jejich barvu. Je tak v kontaktu s matkou, která mu svým mluvením, barvou hlasu ukazuje svou lásku. Matčin hlas utváří jeho svět. Podle Tomatis je pro vývoj člověka důležitý jak tento kontakt s matkou, tak pozdější integrace s otcem, který představuje racionální stránku. Toto „odpoutání se“ od matky, jak tělesně, tak duševně, představuje první krok ke komunikaci s dalšími, cizími lidmi.⁸²

„Člověk se stává člověkem díky slyšení“,⁸³ a zároveň „Člověk je pak celým člověkem, pokud *slyší na* absolutní Slovo“⁸⁴. Umění naslouchat Kristu je opravdu uměním. Jde o umění rozlišování. Umění rozlišovat co nás ke Kristu vede a co od nás od Něj vzdaluje je známkou zralosti duchovního života.⁸⁵

---

78 Srov. *tamtéž*, s. 378n.

79 *Tamtéž*, s. 383.

80 *Tamtéž*, s. 368.

81 Srov. *tamtéž*.

82 *Tamtéž*, s. 389n.

83 *Tamtéž*, s. 383.

84 *Tamtéž*, s. 368.

85 Srov. RUPNIK, Marko Ivan. *Uvedení do duchovního života*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 66n. ISBN 80-86715-09-4.

2.2 Karikatury duchovního života

Řekli jsme, že Bůh vstupuje do života církve i do našeho života. Podmínkou je naše otevřenost, náš souhlas, to že Jej do svého života pustíme. Přitom jen v Bohu je náš život celistvý. Jen pokud odstoupíme od sebe a obrátíme se k Bohu. „Učíme se žít fragment (část) v Celku.“⁸⁶ Do svého života pouštíme Boha, necháme v nás působit Ducha, který nám byl dán při křtu. Čím více naopak klademe do popředí sebe, tím více zapomínáme na Celek.

Upřednostňování našeho názoru na Celek, „našeho celku“ vede ke špatnému vidění, ke karikaturám. Věci vidíme pouze „z naší strany“. Uvádíme zde dva příklady takového zúženého vidění, kdy zapomínáme na Ducha, nepočítáme s ním. „Potlačovaná očekávatelnost v srdci na Pneuma přivádí k jednotlivým karikaturám.“⁸⁷ K takovému postoji může vést níže zmíněný modalismus či doketismus, ale i mnoho dalších herezí.

Modalismus

Názor ve snaze vysvětlit nauku o Trojici. Podle Sabellia, či možná spíše podle jeho následovníků, je pouze jeden Bůh, který na sebe bere různé podoby. Totiž podobu Otce, Syna a Ducha svatého. Pokud by Bůh byl jednotný, ale navenek se ukazoval jako Trojice, nebylo by to pravdivé. Klamal by. To je ale v rozporu s obrazem Boha, jak ho známe z Nového zákona. Proč bychom pak my měli takového Boha poslouchat? Stejně jako on, mohli bychom i my být křesťany „naoko“. „Naoko“ ho poslouchat, ale ve skutečnosti žít jinak. Z takového názoru vyplývá, že vždy může působit pouze jedna podoba Boha a že nemohou působit zároveň. „Ke komu by se tedy podle svědectví Nového zákona modlil Ježíš Kristus, když by byl jediným Bohem v roli Syna, zatímco roli Otce by momentálně nemohl zastávat?“⁸⁸

Ačkoli modalistické učení dnes nemá mnoho stoupenců, neznamená to, že je zcela pohřbeno. Nebezpečí spočívá v přílišném upřednostňování jedinství Boha. I když dnes věříme v Jeho trojjedinství, často ovšem bez jejího hlubšího porozumění. Ve

86 ALTRICHTER (2003, s. 23).

87 *Tamtéž*, s. 132.

88 Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi*. Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 237n. ISBN 978-80-85929-99-7 (Krystal OP); 978-80-7195-123-0 (Karmelitánské nakladatelství).

snaze sám sebe a nebo ostatní přesvědčit o existenci jediného a pravého Boha, jeho všemohoucnosti a transcendentnosti, můžeme zapomenout na jeho trojjednost a atributy s ní spojené. K vytracení vztahu k jednotlivým Božským osobám zbývá již jen krůček. Upřednostňování Boží jednoty před Boží trojičností, však není popíráním Trojice. A naopak upřednostňování Boží trojičnosti před Boží jednotou není „triteizmem“.⁸⁹ Je však dobré dávat pozor, abychom tyto hranice nepřekročili.

Opomíjení jednotlivých Božských osob, zvláště pak Ducha svatého, může být překážkou k opravdovému duchovnímu životu. „Duchovní život je umění brát na zřetel Ducha svatého. Základním činem v duchovním životě je uznání Ducha svatého, uznání tak radikální, že vytváří vnitřní „habitus“, návyk dávat přednost Duchu, to je žít v neustálé otevřenosti k Jinému“⁹⁰ Kdo „žije Ducha“, je spirituální, je opravdu duchovní člověk.⁹¹ Být duchovním člověkem, žít duchovně neznamena nic jiného, než žít v Duchu, v Pravdě, v Duchu, který je Pravda.

Duch svatý v nás působí a zjevuje se tak v tom, co člověk dělá. „Přebývání Ducha svatého v lidské osobě je účastí lásky Boha Otce na životě člověka.“⁹² Přebývání Ducha svatého v nás je dílem a důsledkem Boží lásky k nám. Život v Duchu svatém je pak životem v L/lásce. „...duchovní život záleží hlavně v lásce, a kdo té nemá, nepovažuje se duchovně za nic.“⁹³

Doketismus

Řecký dualismus, který chápal tělo a vše tělesné jako nedobré, negativní, měl vliv i na vznik tzv. doketismu⁹⁴, nauky, podle které Ježíš Kristus utrpení pouze předstíral. Měl „pouze zdánlivé anebo alespoň utrpení neschopné tělo“.⁹⁵ Doketismus ignoruje tělesnost. Ježíš Kristus měl pouze zdánlivé tělo. Nepřijal tedy naše lidské tělo, tudíž nemůže žít ani v mém těle. Nemůže se inkarnovat do mé situace, jaká je. Neexistuje

---

89 Srov. *tamtéž*, s. 239n.

90 RUPNIK (2003, s. 36).

91 „Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy, neboť nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit, co uslyší. A oznámí vám, co má přijít.“ (J 16,13)

92 RUPNIK (2003, s. 38). Viz také Řím 5,5 „Boží láska je vylita do našich srdcí skrze Ducha svatého, který nám byl dán.“

93 AKVINSKÝ, Tomáš. *Dokonalý duchovní život*. Olomouc: Krystal, 1935, s. 7. Srov. 1K 13,1–3.

94 Řecky *dokein* – zdát se.

95 POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 117. ISBN 80-85929-80-5 (Krystal OP); 80-7195-000-9 (Karmelitánské nakladatelství).

žádná trichotomie. Neboť v žádném dialektickém myšlení (duše-tělo) není pro Ducha místo.

Ani doketismus, či spíše gnóze, není pro současnost uzavřenou kapitolou. Vlivy vidíme např. v hnutí New Age. „Ten, kdo neprodělal nějakou hlubokou zkušenost a opírá se pouze o autoritu Písma, je ve srovnání se „zkušeným“, tedy gnostikem v existencialistickém slova smyslu, hodnocen jako člověk druhé kategorie.“⁹⁶ Neznamená to, že by zkušenost s Bohem nebyla důležitá, ale není jediným či hlavním kritériem pro posuzování člověčenství. Byl by takový výše postavený křesťan, který by se povyšoval nad ostatní křesťany, opravdu křesťanem? Víra je přece dar, který obdrží každý pokřtěný úplně stejně, bez rozdílu. Takové chování, které by znamenalo povyšování se a opovrhování, se naprosto neshoduje s chováním Ježíše Krista. Vždyť On se choval k odstrkovaným a opovrhovaným, ať už k ženám, celníkům, chudým, naopak vstřícně. Svého Otce chválil za to, že věci Božího království zjevil maličkým. (Srov. Mt 11,25; L 10,21)

Slova člověka, který se zavázal žít před Bohem v pravdě, musejí korespondovat s jeho činy, tak jak je to v plné míře u Ježíše Krista. Chceme-li žít před Bohem v pravdě, musíme si uvědomit závažnost našich slov, neboť z těch, co nebudou korespondovat s našimi činy, budeme skládat účty v den soudu. (Srov. Mt 12,26)

Řešení každé karikatury je být člověkem z Boží strany⁹⁷. Neznamená to nic jiného než, jak už bylo řečeno, otevřít se Duchu, naslouchat Božímu slovu – Kristu a nechat se vést k Otci. Řešení vysvítá ve světle trinitárního Boha, Celku.⁹⁸

2.3 Důvěra v Boží a lidské slovo

Kdo je autorem Písma svatého – svatopisci, nebo Bůh? Písmena, slova, literu na papyrus či jiné materiály samozřejmě napsali lidé. Některé z nich známe jménem, o některých máme jen určité informace a někteří pro nás zůstávají anonymní. Všichni autoři knih Písma svatého mají však jedno společné. Totiž, že je k napsání přiměl Duch svatý, který vedl jejich ruku a vnukal jim myšlenky. „Tato jedinečná a

---

96 *Tamtéž*, s. 108.

97 Srov. ALTRICHTER (2003, s. 132).

98 Srov. *tamtéž*, s. 133.

nadpřirozená pomoc Boží, jíž se dostalo jen spisovatelům biblických knih, se nazývá „inspirace“ (vdechnutí). Pravíme, že bibliční spisovatelé byli inspirováni Duchem sv.⁹⁹ „Co bylo Bohem zjeveno a je v Písmě svatém obsaženo a vyjádřeno, bylo zaznamenáno z vnuknutí Ducha svatého.“¹⁰⁰

Jako nástroj použil Bůh obyčejné lidi, mluví k nám tedy jejich prostřednictvím. Je proto důležité se ptát, co nám chtěl jejich prostřednictvím Bůh sdělit, co měli svatopisci na mysli, když takto psali. Proto je důležité všimnout si stylu a literárních prostředků, které svatopisci užívali. Jinak jsou napsána historická fakta, jinak podobenství, jinak žalmy nebo modlitby. Boží slovo je určeno lidem, proto se muselo upůsobit našemu chápání. Vzalo na sebe podobu lidského slova i s jeho nedokonalostmi, podobně „jako se kdysi Slovo věčného Otce stalo podobným lidem, když na sebe vzalo slabé lidské tělo“.¹⁰¹

Bude-li však Boží slovo čteno v Duchu, se kterým bylo kdysi prostřednictvím svatopisců psáno, nemusíme mít strach mu důvěřovat. U svatého Řehoře Velikého čteme: „Tentýž Duch, který se dotkl duše proroka, se dotýká duše čtenáře.“¹⁰²

Proč tedy číst Boží slovo, co všechno nám dává?

Boží slovo nám dává víru¹⁰³ a život¹⁰⁴; očišťuje nás¹⁰⁵, uschopňuje nás k dobrým činům¹⁰⁶, živí nás¹⁰⁷, je naším světlem na cestě¹⁰⁸. „Boží slovo nás ale především uvádí do důvěrného vztahu s Kristem. ... Nad Boží slovem můžeme s Ježíšem mluvit o všem, čím žijeme, smíme se ho dotazovat; On nám odpovídá. ... Boží slovo je výzvou, je voláním, a my se rozhodujeme, jestli mu dáme prostor nebo ne, jestli mu

---

99 COL, Rudolf. *Biblická inspirace*. Přerov: Společenské podniky, 1939, s. 13.

100 Dei verbum, 11.

101 *Tamtéž*, 13.

102 ŘEHOŘ VELIKÝ. Cit. z KODET, Vojtěch. *Kerygma a duchovní život: „Slovo hlásat a ze Slova žít“*. In: ALTRICHTER, Michal (ed.). *Studijní texty ze spirituální teologie IV. Duchovní život a kerygma*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010, s. 60. ISBN 978-80-7412-048-0.

103 „Víra je tedy ze zvěstování a zvěstování z pověření Kristova.“ (Ř 10,17).

104 „I kdybyste měli tisíce vychovatelů v Kristu, otců mnoho nemáte, neboť v Kristu Ježíši jsem vás já přivedl k životu skrze evangelium.“ (1K 4,15).

105 „Vy jste již čisti pro slovo, které jsem k vám mluvil.“ (J 15,3).

106 „Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu.“ (2Tm 3,16–17).

107 „Ne jenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, které vychází z Božích úst.“ (Mt 4,4b).

108 „Světlem pro mé nohy je tvé slovo, osvěcuje moji stezku.“ (Ž 119,105).

dáme svůj čas a jestli také něco uděláme pro to, aby Slovo v našem životě mohlo působit.¹⁰⁹

Přijetí Božího slova do našeho života vyžaduje důvěru v Boha a jeho slovo. S odkazem na list Římanům jsme uvedli, že víra je plodem zvěstování, můžeme tedy říci Božího slova. Předpokladem zvěstování, hlásání, je ale víra v to, co hlásáme. Oboje tedy spolu souvisí.¹¹⁰ Abych důvěřoval nějakému slovu, musím důvěřovat tomu, kdo slovo říká. Základem pro věření tedy musí být vztah.

Číst Písmo svaté s důvěrou, že ke mně mluví Bůh, neznamena přemítat nad ním vlastním rozumem. Je třeba odhlédnout od komentářů, studia Písma apod. a nechat se vést Duchem svatým, který si nás uzpůsobuje pro přijetí Slova. „Bez Ducha Svatého slovo Boží nemůže zasáhnout do srdce a nemůže nám dát životodárnou sílu. Dokonce se může stát, že sama litera slova může zabíjet (srv. 2 Kor 3,6).“¹¹¹ Právě na základě litery odsoudili farizeové Ježíše na smrt. Bez bázně před Bohem, bez Ducha svatého v něm nepoznali Slovo, Syna Božího. Vždyť slovo Boží bylo napsáno s Duchem svatým, jeho vnuknutím. A s tímž Duchem svatým má být toto slovo čteno.

Bůh dává člověku Slovo a člověk k němu musí zaujmout postoj. Podle přijetí / nepřijetí Božího Slova bude člověk souzen. (Srov. Mk 8,38) Zaujatý postoj vůči Božímu Slovu je zaujetím postoje vůči samému Bohu, který je Pravda.¹¹² „Když jsme jednou poznali Boží slovo, nemáme právo nedovolit mu, aby se v nás vtělilo. A když se v nás vtělilo, nemáme právo nechat si je pro sebe.“¹¹³

---

109 KODET (2010, s. 55n).

110 Srov. *tamtéž*, s. 52.

111 *Tamtéž*, s. 59.

112 Srov. LÉON-DUFOUR (2003, s. 439).

113 DELBRÉL, M. Cit. z KODET (2010, s. 60).

ZÁVĚR

Tato práce si kladla za cíl spojit poznatky autorky nabyté při studiu bohemistiky a teologie. Věříme, že poznatky z obou oborů se v práci skutečně objevily. Nejde o práci technickou, proto se v tomto závěru neobjeví žádné výsledky výzkumu či nějakého zkoumání. Spíše se pokusíme o jakousi rekapitulaci.

Exkurz do biblistiky v první kapitole nastínil především dvě otázky – otázku po zodpovědnosti za vyřčené slovo a otázku moci slova – a k tomu problematiku vtělení Božího slova. Pokusili jsme se ukázat, že není možné vyslovovat slova „jen tak“, že je třeba uvědomovat si význam slov a odhadovat jejich dopad na situaci posluchače. Co se týče moci slova, zaměřili jsme se především na moc slova Božího, kterým byl stvořen svět, které působilo v životě vyvoleného národa a které stále působí i v našich životech.

V druhé podkapitole jsme se seznámili s věroučnou konstitucí o Božím zjevení *Dei verbum* II. vatikánského koncilu, s filozofií řeči svatého Augustina a návodem ke správnému mluvení od svatého Františka Saleského. Ačkoli jsme Augustinovu filosofii řeči, můžeme-li jeho úvahy takto nazývat, představili jen okrajově, nastínilí jsme tím otázku pravého poznání, které je podle Augustina možné jen skrze Ježíše Krista. Podkapitola 1.4 *Inkarnace* se ukázala být této v leccem podobná. Úvahy o teorii poznání dovedly Augustina k Ježíši Kristu. Nám se v kapitole o inkarnaci ukázalo, že opravdu jen v Kristu, jen pokud je Kristus uvnitř nás a žije náš život, je náš život opravdový a pravdivý. Svatý František Saleský nám naopak pomohl přiblížit téma podkapitoly 1.3, totiž nesprávné užívání řeči, provinění se proti slovu. Jak u svatého Františka, tak v následující kapitole jsme se pokusili některé tyto prohřešky ukázat. Nastínilí jsme názor, že do významu slov (některých obzvláště) je potřeba dorůstat, a došli jsme k závěru, který jsme viděli již v první podkapitole – za svá slova neseme zodpovědnost.

V následující kapitole jsme si uvědomili, že je to právě řeč, která nás odlišuje od ostatních živočichů. Odhalili jsme její dialogičnost, prvky komunikace a umění naslouchání a rozlišování. Zvláště užitečné se nám zdá pojednání o uchu, neboť nám pomohlo uvědomit si jeho význam. Závěrem této kapitoly jsme se jakoby vrátili zpět

ke svatému Augustinovi. Neboť již v kapitole 1.2 jsme se setkali s myšlenkou, že poznáváme skrze skutečnost a ne skrze slovo. Že slovy se učíme pouze slova.

Celá druhá kapitola nás přivedla k závěru, že duchovní život a konečně ani život lidský není možný bez Ducha svatého. Jak to může vypadat, když na Ducha svatého zapomeneme, jsme viděli v kapitole o *karikaturách duchovního života*. Řešení těchto problémů jsme našli v situaci trojjediného Boha. A konečně v poslední kapitole, ve které jsme také dokončili poznámky o inspiraci svatopisců, jsme, jak doufáme, našli odpověď na otázku, kterou jsme si položili v úvodu – *co vše nám může Boží slovo dát, proč je pro náš duchovní život důležité a proč bychom ho měli číst*. Odpověď jsme našli s odkazy na Písmo samé. Budeme-li Písmo číst v tom Duchu, v kterém byli i napsáno, stane se pro nás pokrmem, světlem, životem a zdrojem očištění, víry a dobrých skutků.

SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

AKVINSKÝ, Tomáš. *Dokonalý duchovní život*. Olomouc: Krystal, 1935.

ALLMEN, Jean Jacques von a kol. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987.

ALTRICHTER, Michal. „Duchovní“ a „duševní“. *Příspěvek z pohledu teologie narativní*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003. ISBN 80-86715-02-7.

AUSTIN, John. *Jak udělat něco slovy*. Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2000. ISBN 80-7007-133-8.

BENEDIKT XVI. Boží slovo. *Světlo*. 2008,43, s. 10–11.

BRUNNER, August. *Řeč jako počáteční východisko teorie poznání*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7189-027-7.

COL, Rudolf. *Biblická inspirace*. Přerov: Společenské podniky, 1939.

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. přeprac. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-57-9.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská Imaginace, 1994, s. 16. ISBN 80-7110-149-4.

Česká technická norma ČSN ISO 690. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011.

Český ekumenický překlad. Cit. dle Theophilos™ for Windows 9x/NT/2000/XP Version 3.1.6.

DRUHÝ Vatikánský koncil. Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 101–123. ISBN 80-7192-438-5.

FELDMANN, Christian. *Tiší buřiči Boží*. Signum Unitatis, 1991.

JEMELKA, J. – ALTRICHTER, M. *Povstávání doteku; Uchopen v skrytu*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. ISBN 978-80-7412-012-1.

KODET, Vojtěch. Kerygma a duchovní život: „Slovo hlásat a ze Slova žít“. In: ALTRICHTER, Michal (ed.). *Studijní texty ze spirituální teologie IV. Duchovní život a kerygma*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010, s. 52–60. ISBN 978-80-7412-048-0.

KOL. AUTORŮ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

KOŘEŇSKÝ, Jan a kol. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. 3. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta, 1999. ISBN 80-7040-363-2.

KURZOVÁ, Helena a kol. *Latinitatis christianae fundamenta. Díl II*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2000. ISBN 80-7040-448-5.

LÉON-DUFOUR, Xavier. a kol. *Slovník biblické teologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1127-7.

NEUMANN, Uwe. *Augustin*. Praha: Volvox Globator, 1999. ISBN 80-7207-288-9.

NEUWEN, Henri J. M. *Nesobeckou cestou*. Kostoní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-450-7.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Sv. 2 R–Ž. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-528-1.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi*. 3. vyd. Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 80-85929-99-7 (Krystal OP); 80-7195-123-0 (Karmelitánské nakladatelství).

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-85929-80-5 (Krystal OP); 80-7195-000-9 (Karmelitánské nakladatelství).

RAHNER, Karl. *Základy křesťanské víry*. Svitavy: Trinitas, 2002. ISBN 80-86036-38-3.

RUPNIK, Marko Ivan. *Uvedení do duchovního života*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 66n. ISBN 80-86715-09-4.

SALESKÝ, František. *Úvod do zbožného života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-686-8.

SCHWAGER, Raymund. Posluchač slova. In: ALTRICHTER, M. (ed.) *Od události k ideji. Miscellanea jesuitica II*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, s. 368–394. ISBN 978-80-7412-031-2.

SLÁDEK, Karel. Lectio divina a Božská liturgie sv. Jana Zlatoústého. In: *Studijní texty ze spirituální teologie V. Duchovní život a liturgie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 10–18. ISBN 978-80-7412-076-3.

STUBHANN, Matthias (ed.) *Encyklopedie Bible*. M – Ž. Bratislava: Gemini, 1992. ISBN 80-85265-32-X.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Slovo a obraz*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1995.

ANOTACE

Autorka: Veronika Lojdová

Vedoucí pracoviště: Katedra pastorální a spirituální teologie CMTF UP

Název práce: „Slovo“ a duchovní formace

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Rok obhajoby: 2012

Rozsah práce: 30 stran

Počet příloh: 0

Počet titulů literatury: 31

Jazyk práce: čeština

Klíčová slova: slovo, komunikace, duchovní život, Písmo svaté, inkarnace.

Anotace: Tato bakalářská práce se zaměřuje na slovo a jeho význam pro duchovní život. Reflektuje přístup biblistiky, teologie a teorie komunikace. Věnuje se otázkám týkajícím se Písma svatého – tzv. biblické inspirace, jeho významu pro lidský život; dále inkarnaci; problematice špatného užívání řeči a některým extrémům, které mohou být nebezpečím pro duchovní život.

Klíčová slova v angličtině: word, communication, spiritual life, Scripture, incarnation.

Anotace v angličtině: This bachelor thesis focuses on „word“ and its meaning for spiritual life. The approach of the Bible studies, theology and communication theory are reflected. The thesis deals with the issues related to Scripture: so-called biblical inspiration, its importance to human life; incarnation; the issue of using language in a wrong way and some extremes that may be dangerous for spiritual life.